څېړنوال دکتور عبدالحکیم هلالی

د پښتو ژبې د فونیمیکي الفبې لارښود

Ketabton.com

پښتو ټولنه

۱۳۵۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنرال دکتور عبدالحکیم هلالي

د پښتو ژبې د غونډېکي الفبې

لارښود

پښتو ټولنه - د پوهنې ځانګه

مهتمم: محمد شيرين سنګري

د پښتو ټولنې د خپرونو پر لړ کې د لمبر "۲۱۷"

۱۳۶۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی محمد داؤد د افغانستان د دولت رئیس او صدراعظم

پېژندګلوي

د (انګلیسي په پښتو) قاموس تر چاپېدو وروسته، د پښتو ټولنې تصمیم ونیو چې د (پښتو په انګلیسي) قاموس هم د چاپ د پاره تیار کړي. د دې د پاره چې لوستونکي په تلفظ کې مشکلات ونه ویني لازمه وګڼل شوه چې تلفظ په فونیمیک توګه ولیکل شي. د فونیمیک phonemic توریو د ټاکلو د پاره د پښتو ټولنې د ژبپوهانو او علمي موسسو نمایندګانو ته بلنه ورکړه چې فونیمیک توري تعیین او تثبیت کړي.

د توریو د ټاکلو نه پس، د ژبپوهنې لوی مدیر څېړنوال دکتور عبدالحکیم هلالي ته وظیفه ورکړه شوه چې په دې باره کې یو مفصل علمي مسوده ولیکي.

څرنګه چې د فونیمیک توریو په باب د علمي کمیټې فیصله وروستۍ پرېکړه ګڼل کیږي هیله ده چې د ګډو ویکو د څېړنو د پاره به محترم هلالي د دې پرېکړې مراعات وکړي.

دا هم باید وویل شي چې د غیر لازمو توریو لرې کول اکاډمیک اړخ لري. په لاتیني توریو باندې د پښتو د لیک اړولو په برخه کې ښايي د څېړنو، اقتصادي، تخنیکي او یا نورو ملحوظاتو له مخې د دولت له خوا ځانګړی تصمیم ومنل شي او یا همدا پرېکړه تعمیم شي.

څېړنوال محمد صدیق روهي

د پښتو ټولنې رئیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

عنوان مخ

لومړۍ برخه

۱ــ سریزه ۱
۲ــ د پښتو ژبې منلې سوې فونیمیکه الفبې ۸
۳ــ د فونیمیکې الفبې احتیاطي توري ۱۱
۴ــ فونیمیکه الفبې او دخیلې عربي کلمې ۱۳
۵ــ د پښتو ژبې بشپړه فونیمیکه الفبې ۲۲

دوهمه برخه

۶ــ د کوهستان شفق (بینوا) ۲۷
۷ــ لنډۍ ۳۳
۸ــ خوږه به سنه وي (الفت) ۳۵
۹ــ لنډۍ ۳۸
۱۰ــ سپوږمۍ (بینوا) ۴۰
۱۱ــ لنډۍ ۴۴
۱۲ــ ساقي (اجمل خټک) ۴۶
۱۳ــ سپوږمۍ (لایق) ۴۸
۱۴ــ محشر (عبدالباری جهاني) ۵۱

سریزه

د پښتو ژبې ږغیز خصوصیتونه د اوسني معمول لیک په مرسته په واقعي بڼه نه څرګندیږي. د دې علت دا دی چې:

۱) د پښتو ژبې په اوسني لیک کې ځینې واولونه د کلمو په ځینو برخو کې کومې مشخصې علامې (ګرافیمونه) نه لري، لکه: د {ژړل} کلمه چې د پنځو فونیمونو (ږغیزو واحدونو) /ž-ə-r-ə-l/ څخه جوړه ده، خو په لیک کې یوازې په دریو توریو {ژ-ړ-ل} سره لیکله کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲) په اوسني ليک کې څو مختلف فونيمونه په يوه توري سره ليکل کيږي. د پښتو ژبې د بېلو بېلو فونيمونو (بېلو غږيزو واحدونو) لکه: /o/ ،/u/ او /w/ د پاره په اوسني مروج ليک کې يوازې يو توری {و} سته. مثالونه يې په لاندې کلمو کې ليدلای شئ:

کور - /kor/

سور - /sūr/

خوړل - /xwaṛəl/

۳) په مروج ليک کې د /a/ او /ə/ فونيمونو د پاره چې د کلمو په پای کې راغلي وي، يوازې يوه علامه {ه} سته لکه:

زړه / zṛə /

زړه / zaṛa/

پسه / psə/

ښپه / špa /

٤) په اوسني ليک کې کله کله د يوه فونيم (بېلغږيز واحد) د څرګندولو د پاره دوه توري ليکل کيږي. د مثال په ډول، د{ اوبه}

(c) ketabton.com: The Digital Library

{اوده}، {اوړ} کلمې چې په سر کې يې يوازې يو فونيم /o/ دی خو په ليک کې د غه يو فونيم په دوو توروو {ا + و} سره ليکل کيږي لکه:

اوبه - /obə/

اوړه - /oṛə/

اوړ - /oṛ/

په همدې ډول د پښتو ژبې د فونيمونو (يا غږيزو واحدونو) او گرافيمونو (تورو) ترمنځ پوره سمون نه ليدل کيږي. قاموس ليکونکو د غه د پښتو ژبې د ننغونو او ليک ترمنځ بېلتون ډېر کم کړی دی. نو ځکه کوښښ يې کړی چې په قاموسونو کې د پښتو لغتونو د لوستلو د پاره يو ډول سيستم غوره کړي. محمدگل مومند په خپل قاموس (پښتو سيند - ۱۳۱۶) کې د کلمو د لوستلو د پاره د مخففونو يو سيستم غوره کړی چې په لاندې ډول ښوول کيږي:

اخيستل - (م، مك، سامع، سا، حرمځ، سا)

ارزان - (مف، سا، مف، م، سا)

د پښتو قاموس ليکونکو بيا د پښتو سيند مرکب مخففونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لن څه ساده کړې دي . په دې قاموس کې یې د کلمو د لوستلو د پاره داسې بسیطو توکو ته څه کار اخیستی چې هر توری یې د هغو حرکتونو نماینده ګي کوي چې اصلاً په عربي ژبه کې معمول دي، لکه

کوړ (ض، م، س)

زړه (س، ز، س)

زړه (ف، ف، س)

په ظفر اللغات کې د کلمو د لوستلو د پاره د تلفظ پر ځای د کلمو سیلابیز بېلوالی ښوول شوی دی او په زیاتو برخو کې پر سیلابونو حرکتونه هم ښوول شوي دي، لکه :

ایشول - (ا - شَ - وُلْ)

ابتدا - (اِ بْ - تِ - دَا)

په پښتو ژبه (قاموس) کې چې په پېښور کې خپرېږي د کلمو د لوستلو د پاره دیوه داسې ترتیب څخه کار اخیستل شوی چې په هیڅ نامه یې نه شو نومولای. ځکه چې کوم ثابت کلي سیستم نه لري. د کلمو د لوستلو د پاره کله د سیلابیز بېلوالي څخه کار اخیستل شوی او کله بیا د مطلوبې کلمې توری په جلا جلا ډول په قوس کې

لیکل سوي او حرکتونه یې ښو ول سوي دي، لکه :

انډول :- (اَنډ + وَلْ)

استوګن :- (آ + سْ + تو + ګَ + نْ)

او داسې نور...

د غږ ډول د لوستلو یا د تلفظ د څرګندولو سیستمونه دیوې خوا د ډېرو لوستونکو د پاره مشکل او د بلې خوا د کلمو تلفظ نه افاده کوي ، بلکه یوازې د کلمو د تورو حرکتونه یا د کلمو توري او سېلابېز بېلوالی ښیي. د غږ ډول سیستمونه د کلمو د ښغیز جوړښت او ښغیز خصوصیت سره پوره سمون نه لري.

د غه علت دی چې کله کله قاموس لیکونکي د سترو اشتباهاتو سره مخامخ سوي دي.

د پښتو ژبې په مروج لیک کې د غه کلمې چې په /a/ او /ə/ ختمیږي، د واړه واولونه په یوه توري { ه } سره لیکل کیږي. خو ځینو قاموس لیکونکو د غه د واړه واولونه چې د کلمو په پای کې راغلي وي د تلفظ د افادې په برخه کې ساکن ښودلي دي، لکه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړه (س ز س)

ژړه (ځ ړ س)

د غږ {ه} علامه چې په پورتنیو کلمو کې راغلي ده، ساکنه نه ده بلکه په لومړۍ کلمه کې د /ə/ او په دوهمه کلمه کې د /a/ د بڼ غونو څرګندونې یوه لیک نښه ده.

څرنګه چې دیوې خوا د پښتو ژبې د بڼ غونو اولیک تر منځ بېلتون موجود دی او د بلې خوا د غږ د ول د تلفظ د افادې سیستمونه چې زموږ په قاموسونو کې مروج دي، د کلمو پوره او سم تلفظ نه سي افاده کولای، نو یوازنۍ سمه لاره به داوي چې په پښتو قاموسونو کې د کلمو تلفظ په لاتیني توروو ولیکل سي.

په لاتیني توروسره کېدای سي چې د پښتو کلمو سم تلفظ افاده سي.

څنګه چې اوس په پښتو تولنه کې پر پښتو - انګلیسي قاموس کار کېږي، نو ددې دپاره چې د پښتو لغتونو د تلفظ د څرګندولو دپاره د لاتیني توروو یو داسي سیستم غوره سي چې د یوې خوا بین المللی شهرت ولري او د بلې خوا په افغانستان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژبنيو تحقيقاتو کې زموږ د پوهانو ترمنځ يو معياري حيثيت غوره کړې. نوموړې عمل په دې شمېر د دوشنبې په ورځ په پښتو ټولنه کې يوه علمي غونډه وشوه. دې غونډې ته د فونيميکې الفبې د تهاکلو د پاره دغه پوهان راغلي وو:

ښاغلی پوهاند عبدالحی حبيبي

ښاغلی پوهاند عبدالشکور رشاد

ښاغلی پوهاند رحيم الهام

ښاغلی عبدالرؤف بېنوا

ښاغلی پوهاند دکتور سيد بهاوالدين مجروح

ښاغلی ژبپوهنوال محمد صديق روهي

ښاغلی ژبپوهندوی عبدالله خدمتگار

ښاغلی دکتور مجاور احمد زيار

ښاغلی ژبپوهنوال دکتور سيد الشاه پولاد

ښاغلی ژبپوهنوال دکتور دولت محمد

ښاغلی عبدالجليل وجدي

ښاغلی ژبپوهنوال دکتور عبدالحکيم هلالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې غونډه کې د پښتو ژبې د فونيميکې الفبې په برخه کې پوره بحث او غور وشو. وروسته له هر اړخيزې څېړنې، د - غونډې د ټولو ګډون کوونکو د خوا د پښتو ژبې د ږغونو د افادې د پاره يو فونيميک سيستم ومنل شو چې دلته راوړل کېږي

د پښتو ژبې منلې شوې فونيميکه الفبې

		د فونيميکې الفبې توري	معمول توري
atal, sar, špa	اتل، سر، شپه	a	ا
ās, wyār, sabā	آس، ويار، سبا	ā	آ
bār	بار	b	ب
Paṣto	پښتو	p	پ
tor	تور	t	ت
ṭol	ټول	ṭ	ټ
jor	جوړ	j	ج
čākū	چاکو	č	چ

		دفونیمیکې الفبې توري	معمول توري
ǰāy	ځای	ǰ	ځ
cok	څوک	c	څ
xor	خور	x	خ
dod	دود	d	د
ḍer	ډېر	ḍ	ډ
rap	رپ	r	ر
ṛūnd	ړوند	ṛ	ړ
zoṛ	زوړ	z	ز
žwənd	ژوند	ž	ژ
ẓağ	ږغ	ẓ	ږ
samūn	سمون	s	س
šəl	شل	š	ش
ṣāğəlay	ښاغلی	ṣ	ښ
ğamay	غمی	ğ	غ
kār	کار	k	ک

(c) ketabton.com: The Digital Library

		دفونیمیکی الفبی توری	معمول توری
gaḍ	گډ	g	گ
lās	لاس	l	ل
moṛ	موړ	m	م
nən	نن	n	ن
maṇa	منه	ṇ	ڼ
wādə, žəṛawəl	واده، ژړول	w	و
har, sahār	هر، سهار	h	ه
yoṛ, melmastyā	یوړ، میلمستیا	y	ي
saṛay	سړی	ay	ی
hosəy	هوسۍ	əy	ۍ
wir Tši الیشي	ویر	i	ي
ter, maste	تېر، مستې	e	ې
Kor	کور	o	و (مجهول)
lūr Gūru گورو	لور	ū	و (معروف)
sur	سر (په موسیقۍ کې)	u	پېښ

1bra	ابره (حاصل)	1 ×	زبر
nikə, lwastəl	نیکه، لوستل	ə	زورکی
درنځ د ځای د ښوولو دپاره دالاندې علامه منل سوې ده:			
Kotá	کوټه	´	ځ

احتیاطي: ث (θ)، ذ (ð)، ح (ḥ)، ص (ṣ)،
ض (ẓ)، ط (ṭ)، ظ (z̄)، ع (ʕ)، ف (f)،
ق (q)، ء (ʼ)، معدوله واو ([illegible])، جرمني (w)، انګلیسي (v)
او روسي (B) په (v).

د فونیمیکي الفبې احتیاطي توري

د پښتو ژبې د فونیمیکي الفبې د جدول په پای کې داحتیاطي په نامه ځیني توري لیکل سوي دي. د ژبنیو مسألو په علمي څېړنو کې ددې تورو لیکلو ته ضرورت لیدل کیږي. په همدې اساس د پښتو ژبې د فونیمیکي الفبې په پای کې ...

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوي دي.

کړو غواړو چې د دخیلو عربي کلمو، لکه: { ثواب، حوض، ذکاوت، صبر، ضرر، طالب، ظالم } اصلي عربي تلفظ او د دغو کلمو پښتو تلفظ سره مقایسه کړو، نو د مقایسې د پاره مجبور یو چې د پورتنیو کلمو د اصلي تلفظ د افادې د پاره هم په فونیمیکي الفبې کې ټاکلي توري ولرو. اوس به دلته د مثال په ډول د پورتنیو کلمو پښتو او اصلي عربي تلفظونه په مقایسوي ډول په فونیمیکي الفبې سره ولیکو:

په لیک کې	اصلي عربي تلفظ	پښتو تلفظ
ثواب	/θawāb/	/sawā́b/
حوض	/h̲awz̲/	/hawz̲/
ذکاوت	/đakāwat/	/zakāwát/
صبر	/s̲abr/	/sábər/
ضرر	/z̲arar/	/zarár/
طالب	/t̲ālıb/	/tālíb/
ظالم	/z̲ālım/	/zālím/

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا رنګه نور احتیاطي توري هم د دې مقصد د پاره لیکل سوي دي. د / ع ، ف ، ق / مفصله شرحه د (فونیمیکه الفبې او دخیلي عربي کلمې) تر عنوان لاندې راغلې ده.

فونیمیکه الفبې او دخیلي عربي کلمې

د پښتو ژبې په مروجې الفبې کې لس داسې توري سته چې په دخیلو عربي کلمو کې راځي. دغه لس توري په عربي ژبه کې د خاصو عربي بغونو دپاره تپاکل سوي دي. که څه هم دغه لس توري په هغو کلمو کې چې پښتو ژبې ته داخلي سوي او اوس په پښتو ژبه کې مستعملې دي، لیکل کیږي، خو پښتانه یې د عربو په شان نه تلفظ کوي. دغه لس توري دادي:

ث ، ح ، ذ ، ص ، ض ، ط ، ظ ، ع ، ف ، ق .

د دغو یو تینو تورو د جملې څخه، چې په عربي دخیلو کلمو کې استعمالیږي او د عربي ژبې د خاصو بغونو نماینده ګي کوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

او وه يې د پښتو ژبې د نغيزجوړښت پراساس په مغفن ډول تلفظ کيږي.

او وه توري دادي: ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ.

مثالونه يې لاندې ښوول کيږي:

پښتو تلفظ	عربي تلفظ	په ليک کې
/ sābít /	/θābıt /	ثابت
/ hāsıl /	/ẖāsıl /	حاصل
/ zakí /	/ḓaki /	ذکي
/ sādíq /	/s̱ādıq /	صادق
/ zaʕíf /	/ẕaʕif /	ضعيف
/ tāqát /	/ṯāqat /	طاقت
/ zarfiyát /	/z̄arfiyat /	ظرفيت
/ s /	/θ, s̱ /	ث، ص
/ z /	/ḓ, ẕ, z̄ /	ذ، ض، ظ
/ h /	/ẖ /	ح
/ t /	/ṯ /	ط

(c) ketabton.com: The Digital Library

مگر د {ع، ف، ق} توروو د تلفظ په برخه کښې بیا خبره بل ډول ده.

ع / ؟ / د خیل کانسونینټ دی چې په عربي دخیلو کلمو کښې راځي. په لیکه کښې {ع} لیکل کیږي. ځینې پښتانه یې عربي ته ورته د / ع / په ډول تلفظ کوي، لکه:

عادت /ʕādát/

وعده /waʕdá/

عسکر /ʕaskár/

مګر ځینې پښتانه یې بیا د وینا په وخت کښې بېخي حذفوي او یوازې په هغو واولونو اکتفا کوي چې تر / ع / وروسته یا د مخه راغلي وي. د حذفولو طریقه یې په دې ډول ده:

۱) که چیرې د دخیلو عربي کلمو د سېلابونو په سر کښې / ع / وي نو په وینا کې د غه / ع / له منځه ځي او یوازې هغه واول څخه شروع کیږي چې په سېلاب کښې تر / ع / وروسته راغلي وي، یعنې په سېلاب کښې د هغه واول څخه شروع کیږي چې تر / ع / وروسته موقعیت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثالونه يې دادي:

په ليک کې	عربي اصلي تلفظ	حذف سوي پښتو تلفظ
عادت	/ʕādat/	/ādát/
عاجل	/ʕājɪl/	/ājɪ́l/
عبادت	/ʕɪbādat/	/ɪbādát/
عسکر	/ʕaskar	/askár/

۲) کهچېرې د عربي دخيلو کلمو د سيلابونو په پای کې /ع/ وي نو په وينا کې د غه /ع/ له منځه ځي او سيلاب په هغه واول سره پای ته رسيږي چې تر /ع/ دمخه راغلى وي

مثالونه يې دادي:

په ليک کې	عربي اصلي تلفظ	حذف سوي پښتو تلفظ
موضوع	/mawẕoʕ/	/mawzó/
شروع	/šuroʕ/	/šuró/
استعمال	/ɪstɪʕmāl/	/ɪstɪmā́l/
وداع	/wɪdāʕ/	/wɪdā́/

ف /f/ دخيل کانسوننټ دی چې په عربي دخيلو کلمو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځي. ځيني پښتانه يې د /پ/ او ځيني يې د عربي تلفظ
په دول /ف/ وائي. مثالونه يې دا دي:

فرمان /farmán/

فاصله /fāsılá/

فکر /fíkar/

صفت /sıfát/

ق /q/ يو دخيل فونيم دی چې په عربي دخيلو کلمو
کې راځي. ځيني پښتانه يې د /ک/ او ځيني يې تقريباً د
عربي تلفظ په دول /ق/ وائي. مثالونه يې دا دي:

قانون /qānū́n/

قاموس /qāmū́s/

حقايق /haqāyíq/

د پورتنيو ليکنيو يا دوو څخه دې نتيجې ته رسيږو چې:

۱) د عربي ژبې تولې هغه دخيلې کلمې چې اوس په پښتو
ژبه کې استعماليږي او په ليک کې د هغو توريو [ث، ح، ذ،
ص، ض، ط، ظ] پکښې راځي د فونيمکي الفبې په داسې

تورو سره یې لیکوچي د دغو عربي تورو پښتو تلفظ څرګندوي لکه

ثابت /sābit/

صادق /sādíq/

ذکي /zakí/

ضرورت /zarūrát/

ظالم /zālím/

طاقت /tāqát/

حال /hāl/

۲) /ق/ او /ف/ د پښتو ژبې دوه دخیل فونیمونه دي. دغه فونیمونه په دخیلو عربي کلمو کې چې په پښتو ژبه کې استعمالیږي د اکثرو باسوادو پښتنو د خوا عربي تورو ته تلفظ کیږي. په همدې اساس هم په پښتو قاموسونو کې (د دخیلو عربي کلمو د تلفظونو په برخه کې) او هم په فونیمیکي الفبې کې د غږ پوهنې عربي تورې په هغو لاتیني تورو سره لیکو چې د عربي تلفظونو د څرګندولو د پاره ټاکل سوي، لکه:

قاموس /qāmū́s/

قول	/qawl/
قلم	/qalám/
حق	/haq/
حقایق	/haqāyiq/
فرق	/farq/
فرعي	/farçí/
فیصله	/faysalá/
فلسفه	/falsafá/
فایده	/fāydá/
فرمان	/farmā́n/
صفت	/s1fát/

هغه دخیلې عربي کلمې چې د تاریخ په اوږدو کې یې خپله بڼه بدله کړې او اوس په پښتو ژبه کې په اوښتي (مغیر) ډول استعمالیږي د پورتني قاعدې څخه مستثنی ګڼل کیږي.

د مثال په ډول، د {کمیس، وخت} کلمې چې اوس په دغه شکل ویلې کیږي او هم په دغه شکل لیکلې کیږي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصلي عربي ليکلي شکل نه يې {قميص، وقت} دي.

که چيري په قاموسونو کي د دې ډول کلمو تلفظ ليکو او يا غواړو چي دا ډول کلمې په فونيميکي الفبې وليکو، نو داسي به يې ليکو:

کميس /kamís/

وخت /waxt/

په پښتو ژبه کي داسي نوري مغني کلمې ستر چي اوس په ليک او لوست کي يوازي په مغن شکل مستعملي دي، لکه:

اديره /adirá/

اورته /awráta/

او داسي نوري ...

۳) /ع/ د پښتو ژبي يو دخيل فونيم دی. دغه فونيم په دخيلو عربي کلمو کي چي په پښتو ژبه کي استعماليږي، د اکثرو باسواده پښتو ويونکو د خوا د کلمو په زياترو برخو کي عربي ته ورته تلفظ کيږي. په همدې اساس هم په پښتو قاموسونو کي (د دخيلو کلمو د تلفظونو په برخه کي) او هم په فونيميکي الفبې کي:

دغه پوښتنې توري په څېر لاتيني توريو سره ليکو چي د عربي تلفظ د څرګندولو د پاره ټاکل شوي دي، لکه:

عادت /ʕādát/

عبادت /ʕɪbādát/

وعده /waʕdá/

استعمال /ɪstɪʕmāl/

د /ع/ فونیم چې د کلمو په پای کې راغلی وي، که څه هم په اوسني مروج لیک کې لیکل کیږي، خو په زیاتو مواردو کې نه تلفظ کیږي. په همدې اساس هم په پښتو قاموسونو کې (د دخیلو عربي کلمو د تلفظ په برخه کې) او هم په فونیمیکي الفبې کې د دغو توریو تلفظ نه لیکو، لکه:

موضوع /mawzó/

شروع /šuró/

اجتماع /ɪjtɪmā́/

وداع /wɪdā́/

او داسي نور...

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پورتني (فونيميکه الفبې او دخيلې عربي کلمې) بحث په نتيجه کې د پښتو ژبې د بشپړې فونيميکې الفبې توري په دې ډول ټاکل کيږي :

معمول توري	د فونيميکې الفبې توري		
		د پښتو ژبې بشپړه فونيميکه الفبې :	
ا	a	سر، اتل، ښپه	sar, atál, špa
آ	ā	آس، وياړ، سبا	ās, wyāṛ, sabā́
ب	b	باړ	bār
پ	p	پښتو	paṣtó
ت	t	تور	tor
ټ	ṭ	ټول	ṭol
ث	s	ثابت	sābít
ج	ǰ	جوړ	ǰor
چ	č	چاکو	čākú

		دفونیمیکې الفبې توري	معمول توري
jāy	ځای	j́	ځ
cok	څوک	c	څ
hāsil	حاصل	× h	ح
xor	خور	x	خ
dod	دود	d	د
ḍer	ډېر	ḍ	ډ
zakí	ذکی	z	ذ
rap	رپ	r	ر
ṛūnd	ړوند	ṛ	ړ
zoṛ	زوړ	z	ز
žwənd	ژوند	ž	ژ
ẓağ	ږغ	ẓ̌	ږ
sam	سم	s	س
šlūmbé	شلومبې	š	ش
ṣāğəlay	ښاغلی	ṣ̌	ښ

		د فونيميکي الفبې توري	معمول توري
sādiq	صادق	s	ص
zarár	ضرر	z	ض
tāqát	طاقت	t	ط
zālím	ظالم	z	ظ
ʕādát, waʕdá, mawzóʕ	عادت، وعده، موضوع	ʕ	ع
ğamáy	غمی	ğ	غ
fāsılá	فاصله	f	ف
qānūn	قانون	q	ق
Kār	کار	k	ک
gaḍ	ګډ	g	ګ
lās	لاس	l	ل
moṛ	مور	m	م
nən	نن	n	ن
maṇá	منه	ṇ	ڼ
wādə́, žəṛawə́l	واده، ژړول	w	و

		د فونیمیکي الفبې توري	معمول توري
har, sahā́r	هر، سهار	h	ه
yor, wyār, melmastyā́	یور، ویاړ، میلمستیا	y	ي
kor, obə́	کور، اوبه	o	و
sūr	سور	ū	و
sur	سُر (په موسیقۍ کې) ×	× u	پېښ
ıbrá, ımzā́	ابره، امضا	× ı	زېر
wir	ویر	i	ي
ter, masté	تېر، مستې	e	ې
saráy	سړی	ay	ی
heləy	هېلۍ	əy	ۍ
nikə́, zṛə	نیکه، زړه	ə	زورکی

دوهمه برخه

په دې برخه کې د پښتو ژبې د فونيميکې الفبې د زده کړې دپاره يو څو شعرونه او لنډۍ هم په اوسني مروج ليک او هم په فونيميک الفبې سره ليکل شوي دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکوهستان شفق

dəkohestán šafáq

هندوکش پر سر لمبې دي
که اسمان سره کناره ده

hendūkúš pər sar lambé di
Kə asmấn sra kenārá da

دکوم سوي زړګي آه دی
یا د وینو فواره ده

də kūm sə́wi zırgi·āh day
yā də winū fawārá da

که چنگیز دعصر توره
چې له تیکي را بکاره ده

Kə čangéz də sásər túra
či lə téki rāṣkārá da

یا خو بل د میني اور دی
د فلک پرې سوی کور دی

yā xū bal də míni or day
də faláK pre sə́way Kor day

د سکندر د وخت شهید دی
په حسرت ګوري بګرام ته

də sKandár də waxt šahíd day
Pə hasrát gū́ri bagrā́m tə

یا لېوال روح د عاشق دی
چي ورځي د یار سلام ته

yā lewā́l roh də ʕāšuq day
či wərǯí də yar salā́m tə

یا واله د سرو شرابو
چي تویېږي یو جام ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

yā wālə́ də sro šarābū
Či tūyiẓi yəwə́ jām tə

دا میدان د کربلا دی
که سالو سور د لیلا دی

dā maydā́n də Karbalā́ day
Kə sālū́ sūr də laylā́ day

دا زړګی د اسمان و چاود
که سینه د دیوانه ده

dā zıṛgáy də asmā́n wə́čāwə
Kə siná də dewānā́ da

یا ساقی له لاسه ښکته
چپه سوی پیمانه ده

yā sāqí lə lāsá ṣkə́ta
čapá sə́we paymāná da

او که دری د عبرت لیک دی
ښه رنګینه افسانه ده

aw kə dars də sıbrát likday
ṣə rangína afsāná da

موږ ته یاده جانبازي کړي
د نیکو نوسر بازي کړي

mūẓ tə yā́da jānbāzí kṛi
də nikū́nū sarbāzí kṛi

د مؤمن د زړه په وینو
شیرینو سور کړی لاس دی

də momín də zṛə pə wínū
širinó sūr káray lās day

که کفن د شهیدانو
پرښتو نیولی پاس دی

kə kafán də šahidā́nū
pariṣtó niwə́lay pās day

یا د نیا کی خونریزي د
پراُفق یې انعکاس دی

yā dunyā́ ki xūnrizí da
pər ofúq ye ıncıkā́s day

یه ، شفق دکوهستان دی
را چاپېره پر اسمان دی

ya, šafáq də kohestā́n day
rāčāpéra pər asmā́n day

دې شفق کې ستورې ښکارې
که صدف دی سره دریاب کې

de šafáq ki stū́ri ṣkā́ri
kə sadáf di srə daryā́b ki

یا حساس زړه د شاعر دی
چې ډوب سوی په خوناب کې

yā hasā́s zṛə də šāʿír day
či ḍūb sə́way pə xūnā́b ki

یا یتیم دی او ښکلي څا څي
د دې دهر په سېلاب کې

yā yətim day ŭṣki cắci
ðəðe ðáhar pə selāb ki

کہ سپین غاښ دي ځلیده کي
د محبوبي پسره خوله کي

kə spin ğāṣ di jaleðə́ ki
ðə mahbūbi pə sra xulə ki

دا پر غرونو اوریځ نه ده
دود سو جګ له کوهستانه

dā pər ğrūnū oryáǰ nə ða
dūð sū jəg la kohestā́na

یا سپیري پاڼي تاریخ دی
چي قصي کړي له بامیانه

yā speré pāṇi tārix ðay
či qəsé kṛi lə bāmyā́na

یا خوګرد زموږ د لښو دی

چي باج خلي له آسمانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

yā xū gard zumūẓ də p̣so day
či baj áxli lə asmā́na

دا چې شنې دکې ولې دي
د اسمان د مخ خولې دي

ðā či šne ðəki walé di
ðə asmā́n də məx xwle ði

لنډۍ

تــه بختور یې سوداګره
چې مرغلرې خرڅوې شمیرې خالونه

tə baxtawə́r ye sawdāgə́ra
či marǧalə́ri xarcawé šmeré xálū́na

ما د اسمان سپینه سپوږمۍ کړې
چې د جانان پر کیږدۍ تل ولاړه یمه

mā ðə asmā́n spína spaẓməy ke
či ðə jānā́n pər kiẓdə́y təl walā́ṛa yə́ma

سپینې کوټې دې کندوالې سي
زما یادیږي د کیږدۍ سره شمالونه
spíni koṭe di kanḍwālé si
zmā yādíẓi də kiẓdə́y sə šamālū́na
که دیدن کړې ګودر ته راسه
زه به منګی په لپو ورو-ورو ډکومه
kə didə́n kṛe gūdə́r tə rā́sa
zə bə mangáy pə lə́pū wrṓ_wrṓ ḍakawə́ma
ګودر ته جم راپسې راسه
یوه شېبه به دې په سره زړه و وینمه
gūdə́r tə ǰəm rāpasé rā́sa
yawá šebá bə di pə sə zrə wəwinə́ma
خوله به د خدای په رضا درکم
منګی مې ولې سوروې لنده دې کړمه
xwlə bə də xdāy pə razā́ də́rkam
mangáy mi wə́li ṣorawé landá di kṛə́ma

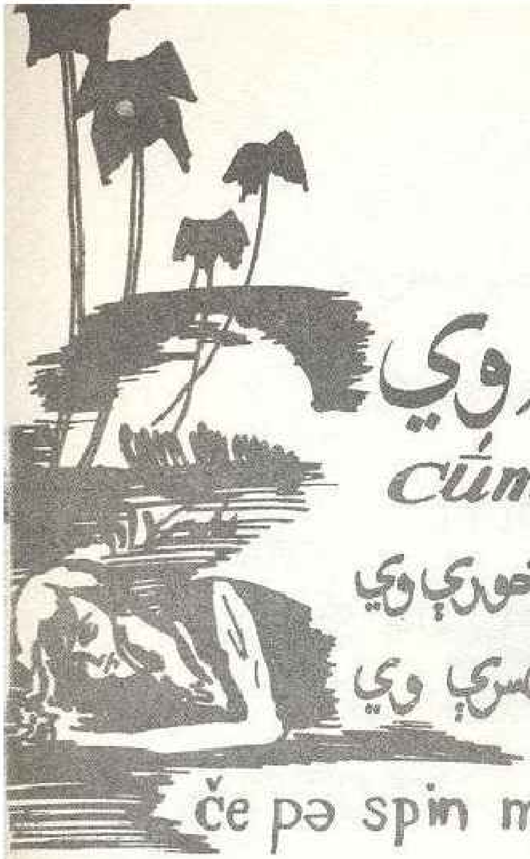

څومره به ښه وي

cúmra bə ṣə wi

چې په سپین مخ دې زلفې خورې وي
سترګې دې تورې شونډې دې سرې وي

če pə spin məx de zə́lfe xwaré wi
stə́rge de tóre šúnḍe de sre wi

زه یم او ته یې نازو نخرې وي
څومره به ښه وي، څومره به ښه وي

zə yəm aw tə ye nā́zo naxré wi
cúmra bə ṣə wi, cúmra bə ṣə wi

چې زه حیا کړم او ته شوخي کړې
زه جرئت نه کړم خو ته مستي کړې

če zə hāyā́ Kṛəm aw tə šoxí Kṛe
zə jurát nə Kṛəm xu tə mastí Kṛe

شې مهربانه او دلداري کړې
څومره به ښه وي ، څومره به ښه وي

še mehrabā́na aw deldārí Kṛe
cū́mra bə ṣə wi, cū́mra bə ṣə wi

چې مې حیا شي له ګونډې لرې
زه درنږدې شم ته وایې لرې

če me hayā́ ši laẓ ǧū́nde láre
zə dər neẓdé šəm tə wā́ye láre

در ته شروع کړم د عشق سندرې
څومره به ښه وي ، څومره به ښه وي

dər tə šuró Kṛəm də ςıšq sandáre
cū́mra bə ṣə wi, cū́mra bə ṣə wi

چې ستا په غاړه وي امیلونه
زه دې وربل کې ږدمه ګلونه

če stā pə ǧā́ṛa wi amelū́na
zə de warbál Ke ẓdə́ma gulū́na

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته راته وایې دزړه حالونه
څومره به ښه وي، څومره به ښه وي

tə ráta wáye də zṛə hālúna
cúmra bə ṣə wi, çúmra bə ṣə wi

چې درته وایم په ما یې ګرانه
له ټول عالمه له درست جهانه

če dərtə wáyəm pə mā ye grāna
lə ṭol ʿāláma lə drəst jahána

ته وایې نه یم دومره ارزانه
څومره به ښه وي، څومره به ښه وي

tə wáye nə yəm dúmra arzána
cúmra bə ṣə wi, cúmra bə ṣə wi

چې شم بېخوده او هرڅه وایم
دېره دې زیاته له حده ستایم

če šəm bexúda aw hárca wáyəm
ḍéra de zyáta lə háda stáyəm

تە راتە وايې چې زەخو ستايم
څومره به ښه وې، څومره به ښه وې

tə rāta wāye če zə ɔcū stáyəm
cúmra bə ṣə wi, cúmra bə ṣə wi

لنډۍ

د نجلۍ تي تە مي لاس وروړ
د غرڅنۍ په څېر يې ووهل ټوپونه

də njəláy ti tə mi lās wárwər
də ğarcanáy pə cer ye wáwahəl ṭopūna

د نجلۍ درې شيه مزه کړي
تنګې پايڅې زرې پڼې وارە ګامونه

də njəláy dre šáya mazá kṛi
tə́ngi pāycé ẓ̌ri paṇé wāṛə́ gāmū́na

چې خولە مي خوږه صرفه پرې مه کړه
شکره نه ده چې په تول به کړ سينه

či xwlə mi xwre sarfá pre mə́kṛa
šakára nə́ḍa či pə tol bə káma sína

سبا به بیا کډي باریږي
دد ښت گلان به ستالمنه بو یوینه

səbā́ bə byā kā́ḍi bārī́ẓi
ḍə ḍaṣt gulā́n bə stā ləmə́na būyəwína

چي دوصال د پیالو وېش و
زه په ځنځیر د خپل قسمت تړلې و مه

či ḍə wısā́l ḍəpyālṓ weš wū
zə pə jənjír ḍə xpəl qısmát təṛále wə́ma

که دي د یدن زما په کاروي
سپوږمۍ ته گوره زه پر بام ولاړه یمه

kə di ḍidán zumā́ pə kār wi
spoẓmə́y tə góra zə pər bām walā́ṛa yə́ma

(c) ketabton.com: The Digital Library

Spoẓmə́y
سپوږمۍ

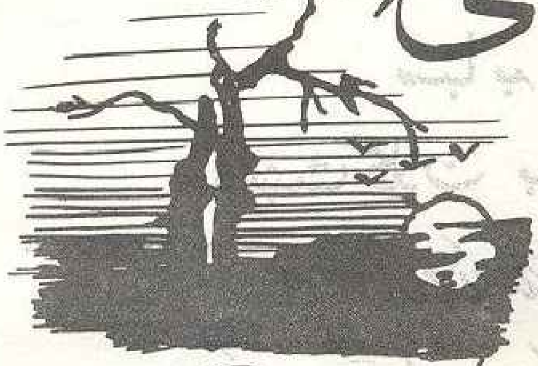

د آسمان لويه دنيا کې
تر سپوږمۍ ښکلې زيبا يې

Də asmān lóya dunyá ki
tə spoẓmə́y ṣ̌kwəle zebā́ ye

رنګ الوتې ګونه زرده
تر ويښتلي په زړه چا يې

rang alwū́te gūná zárda
tə wistále pə zṛə čā́ ye

جوړه ما غونډي غمجنه
څوک دي نشته يک تنهايي

Jóṛa mā ğū́ndi ğamjə́na
cok di nəstə yak tanhā́ ye

(c) ketabton.com: The Digital Library

راته وواېه له میني
څه در سوي نازنیني

rā́tə wə́wāya lə mini
ca dər sə́wi nāzaníni

لالهانده سره ښوري
په ښپه هرځای کي ولاړه

lālahā́nda sará ṣ̌óre
pə ṣ̌pa har ǰāy ki walā́ṛa

محبت یو په زړه سوي
راسه کښېنو سره دواړه

muhabát yū pə zṛə sə́wi
rā́sa kṣenū sará dwā́ṛa

زه به تاته زړګي تش کړم
ته وماته لاس تر غاړه

zə bə tā́ta zıṛgáy taš kṛəm
tə wəmā́tə lās tər ǧā́ṛa

(c) ketabton.com: The Digital Library

غم د ميني به نيمی کړو
په يوازي سر مزاره

ğam də mini bə nimáy kṛū
Pə yəwā́zi sar məžā́ṛa

ښايسته يې ګلالۍ يې
د اسمان پېغله نجلۍ يې

ṣāyistā ye gulāləy ye
də asmā́n pěğla njəláy ye

لکه اوس چې يې پخوا هم
د مينو هرځای مله وې

láka as či ye pəxwā́ ham
də məyánū hárǰay mla we

خوار مجنون که په سارا و
ته هم سمه ورسره وې

xwā́r majnū́n kə par sārā́ wū
tə ham sáma wərsará we

د شیرینې حال دې ولید
د فرهاد په غم کې ته وې

∂ə širíni hāl ∂i wəlíd
∂ə farhā́d pə ǧam ki tə we

چې به راز د مینې خپور وو
د هغه مجلس ډیوه وې

či bə rāz ∂ə míni xpor wū
∂ə hağə́ majlə́s ḍewá we

مقتولان د عشق لیدل تا
په ورو ورو به پرې ژړل تا

maqtūlā́n ∂ə ɛišq lidə́l tā
pə wro wró bə pre žarə́l tā

وفاداره معشوقه یې
د عاشق د زړه توته یې

wəfādā́ra mašūqá ye
∂ə ɛāšúq ∂ə zṛə toṭá ye

لنډۍ

طالبه خدای که به ملا سې
پر کتاب پروت یې یادوې ښنکي خالونه

taléba xdāy ka ba mulā se
pər kitāb prot ye yādəwé šinkí xalūna

طالبه روند سې کتاب کت که
ستا د کتاب تر حاشو ډېر دي زما خالونه

taléba rūnd se kitāb kat ka
stā də kitāb tər hāšó der di zmā xalūna

راسه د خان نوکري پرېږده
نوکر زما سه سپینه خوله به درکومه

rása də xān nokarí prézda
nokár zumā sə spina xwlə bə dərkawə́ma

تینگه می مه نیسه په غیږ لکې
سبا به بوی د لونگین درڅخه ځینه

tínga me mə nisá pə ǧēẓ ki
sabá ba būy də lawangín dər cáxa jīna

خلک په چول کې تالا کیږي
زه د آشنا تر سینې لاندې تالا سومه

xálak pə čol ki tālā́ kīẓi
za də āšnā́ tər siné lā́ndi tālā́ swə́ma

یو واری تینگه په غیږ راسه
چې د ټټر روپۍ دې گډې وډې کړمه

yaw wāri tínga pə ǧēẓ rā́sa
či də ṭaṭár rūpə́y di gáḍi wáḍi krə́ma

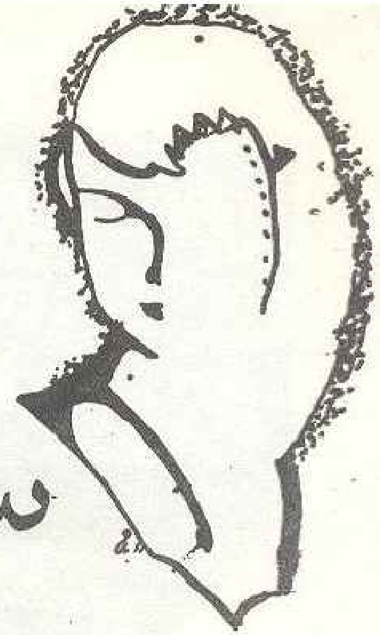

ساقي
saqí

ساقي چرا ته کاسه نیمه شراب لري که نه؟
په خوا کښې چرا ته چنګ و یا رباب لري کړنه؟

sāqí čárta kāsá níma šarāb laré kə na?
pə xwā kṣe čarta čángū yā rabā́b laré kə na?

ثواب د زاهدانو ملايانو شه نصیب
رندانو ته رنګین غونډې عذاب لري کړنه؟

sawā́b də zāhidā́nū mulāyā́nū šə nasíb
rindā́nū tə rangín ǧúnde ʿazā́b laré kə na?

مسیحه! دا منمه چې ته مړي راژغوې
دارو چرته د سوي زړه کباب لري کړنه؟

masíha, dā mənə́ma če tə máṛi raǧawé
dārū́ čárta də sə́wi zṛə kabā́b laré kə na?

چې مستو ته مباح کاندې په میو لمبېدل
اوس وایه ملا جانه چې کتاب لرې کړنه؟

če mástʊ tə mabā́h kā́ndi pə máyō̃ lambedə́l
os wā́ya mulājā́na če kitā́b laré kə na?

راغلی یم د اخپله دنیاګۍ لاهو کوم
دې خم کښې څه قطره نیمه شراب لرې کړنه؟

rāǧə́lay yəm. də xpə́la dunyāgə́y lāhū́ kawə́m
de xum kṣe ca qatrá nima šarā́b, lare kəna?

دخم بې عزتي ده اوچې شونډې د اجمل
راواروه ساقي څه مې ناب لرې کړنه؟

də xum be ızatí da ū́če šū́ṇḍe də ajmál
rāwā́rawa sāqí cə may nāb lare kə na?

Spoẓmə́y
سپوږمۍ

سپوږمۍ د لوړو غرو د پاسه شويېده شويېده
سپينه رڼا په لويو دښتو خورېده خورېده

spoẓmə́y də lwə́ṛu ǧro də pā́sa ṣwayedá swayedá
spína ṛəṇā́ pə lǘyū dáṣto xwaredá xwaredá

وږمې د ګلو له عطرونو سره
شپې د شپنو له آوازونو سره

waẓmé də gúlū lə satrū́nū sará
špe də španó lə āwāzū́nū sará

نشې د مېو له جامونو سره
زما په لاس کښې څڅي ونه د ګناه اجول
توبه وه ماته

našé də máyo lə jāmū́nū sará

(c) ketabton.com: The Digital Library

zmā pə lāsó kṣe janjīrūna də gunā́ ačawə́l
tobá wa mā́ta

زه دنشي له پيچو تا به اوښتم اوښتم
دا د مچکو له ګرميو تاويده تاويده

zə də našé lə pičo tā́ba awuṣtə́m awuṣtə́m
dā də mačə́kū lə garmə́yū tāwedá tāwedá

ماله عصيان او ګناهونو سره
دي له مستۍ او هوسونو سره

mā lə ʕasyā́n aw gunāhū́nū sará
de lə mastə́y aw hawasū́nū sará

ساقي له ډکو ګيلاسونو سره
لا څي دميني د وفا او د مستۍ کولي
حيا ويده وه

sāqí lə ḍə́kū gilāsū́nū sará
lṣ́e də míne də wafā́ aw də mastə́y kawále
hayā́ widá wa

دا په مستۍ کې زما له غېږې رنګېده رنګېده
زه په هوس او په ګناه کې ډوبېدم ډوبېدم

ḍā pə mastə́y ki zmā lə ǧiże ṛangedá ṛangedá
zə pə hawás aw pə gunā́ ki ḍūbedə́m ḍūbedə́m

له تازيو تازيو ارمانونو سره
له سکلو سکلو عذابونو سره

lə tā́zyū tā́zyū armānū́nū sará
lə ṣkúlū ṣkúlū sazābū́nū sará

د زلمیتوب له کړاونو سره
د سباوون رڼا د ستر پرده وڅیرله
مینه رسوا شوه

ḍə zalmitób lə kaṛāwū́nū sará
ḍə sabāwū́n rəṇā́ ḍə sátar pardá wə́ćirəla
mína rwswā́ šwa

محشر

mahšar

شیخه مه راځه محشر دی مځکه سوځي اسمان سوځي
خم له اوره سره چوي پیاله سوځي مستان سوځي

šáyxa mərāǰa mahšár day mǰə́ka swə́ǰi asmā́n swə́ǰi
xum lə óra sará čáwi pyālá swə́ǰi mastā́n swə́ǰi

د سکروټو مجمرونه د سینو ګرداب ته لویږي
په دوزخ کي پایکوبي ده خپه سوځي توفان سوځي

də skarwáṭū majmarū́na də sinó gardā́b tə lwíẓi
pə dozā́x kí pāykobí da capá swə́ǰi tofā́n swə́ǰi

د سومه له خمه اخلي د جمشید په جام جامونه
د زردشت لحد او ور خیست خرقه پوش زاهدان سوځي

də somā́ lə xúma áxli də jamšéd pə jām jamū́na
də zardāšt lahad or wáxist xirqapóš zāhidā́n swə́ǰi

مهارت د عمر غواړي په مجلس چې ورګډېږي
د پخو رندانو ځای دی سست مذهب او ایمان سوځي

mahārát də súmar ğwāṛi pə majlə́s či wərgaḍiẓi
də pəxó rındā́nū jāy day sust mazháb aw imā́n swə́ji

بدمستي د حیاهوی دی توبې سر پر سر ماتېږي
چېغې ورغلې محراب ته توبه سوځي شیخان سوځي

badmastí da hayāhū́y day tobé sar pər sar mātíẓi
čīğī wárğle mıhrā́b ṭə tobá swə́ji šayxā́n swə́ji

دا مسلک د خرابات دی په هر خم کې خرابې دي
حریفان پکښې غرقېږي ساقي سوځي رندان سوځي

dā maslák də xarābā́t day pə har xam ki xarābə́ydi swə́ji
harifā́n pəkšé ğarqíẓi sāqí swə́ji rındā́n

د مطرب شهباز په لاس دی د احساس نغمې یې سر کړه
عقل فکر او ارخیستی اپلاتون او لقمان سوځي

də mutrı́b šahbā́z pə lā́s day də ıhsā́s nağmáye srakṛa swə́ji
ʕáqal fikár or axístay aplatū́n aw luqmā́n

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقل لاره ورکه کړې د جنون غېږې ته لوېږي
د مجنون فکر سلطان دی دانا سوځي نادان سوځي

sāqal lāra wrəka kāre də junūn ğizi ta lwiẓi
də majnūn fikar sultān day dānā swəji nādān swəji

پای

د نصیر "هنر" پښتون په خط

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکتور عبدالحکیم هلالی
دکتاب مؤلف

(c) ketabton.com: The Digital Library

DR. ABDUL HAKIM HELALI

PASHTO PHONEMIC ALPHABET

Pashto Academy

KABUL, 1976

Government Printing House

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library